

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย มักจะประสบอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศประการหนึ่ง คือการขาดกำลังคนที่จะประกอบกิจการงานต่างๆ เพื่อผลิตอันสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องเป็นกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถสูงกว่าการใช้เพียงแรงงานอย่างเดียว ประเทศไทยก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน ประกอบกับ (ธำรง บัวศรี, ๒๕๑๒ : ๒๔) "อัตราการเกิดของประชากรอยู่ในระดับสูง คือประมาณร้อยละ ๓.๒ - ๓.๔ เป็นผลให้อัตราร้อยละของประชากรที่จะทำหน้าที่ในทางเศรษฐกิจลดลง ขณะเดียวกัน ภาระที่จะต้องเลี้ยงดูที่ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้มีมากขึ้น..." จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญที่รัฐจะต้องผลิตกำลังคนให้เพียงพอและทันกับจำนวนประชากรที่มีอัตราการเพิ่มสูงมาก

ในการผลิตกำลังคนเพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศชาตินั้น ก็คือต้องสร้างเสริมกลุ่มชนในระดับต่างๆ ได้แก่ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, ๒๕๑๐ : ๒๒)

...ผู้มีความรู้ความสามารถในการประกอบกิจการต่างๆ โดยกว้างขวาง ทั้งระดับวิชาชีพ (Professional) ซึ่งเป็นผลผลิตของอุดมศึกษา ระดับช่างผู้ชำนาญงาน (Technicians) ซึ่งเป็นผลผลิตของวิทยาลัยและโรงเรียนช่างต่างๆ และระดับช่างฝีมือ (Skill labour) อันเป็นผลผลิตของมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ขั้นต้น ประกอบกัน...

แต่การผลิตกำลังคนในระดับต่างๆ ดังกล่าวนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมต่างๆ หลายประการ เช่น ฐานะการเงินของประเทศ และระดับการพัฒนาประเทศ เป็นต้น (เกตุร ลิมทอง, ๒๕๑๒ : ๒๒๔)

...ในประเทศที่เจริญแล้วถือว่า การจบการศึกษาเพียงชั้นมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา อาจจะยังไม่เพียงพอสำหรับการทำงานที่ต้องใช้ฝีมือพอควร แต่สำหรับประเทศที่ยากจน

การศึกษาเพียงระดับนี้ ก็นับว่าดีพอสมควรที่จะเปิดคนเข้าทำงานให้เกิดความชำนาญต่อไป จนกว่าประเทศจะก้าวหน้าไปสู่ระดับการพัฒนาที่สูงกว่านั้น จึงจะเร่งการผลิตกำลังคนที่มีความรู้ความชำนาญอย่างสูงเฉพาะแขนงงาน เพื่อให้เพียงพอกับการขยายกิจการเศรษฐกิจของประเทศ...

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาค้นคว้าเรื่องความต้องการกำลังคน บังคับที่ว่าประเทศไทย (เอกวิทย์ ๓ ถาวร, ๒๕๑๐ : ๒๒) "...กำลังต้องการการขยายตัวระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามากที่สุด เพราะผู้ที่มีการศึกษาระดับนี้ จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจกับประเทศในอัตราที่สูง..."

ถ้าเทียบจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษา กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าห่างไกลกันมาก (เป๊วบ อิงภากรณ์, ๒๕๑๑ : ๒๐) ประเทศไทยเอเซียนั้น ถ้ามีนักเรียนชั้นประถมอยู่ ๑๐๐ คน ก็ควรจะมียุติบัตรนักเรียนชั้นมัธยม ๒๖ คน ยกประเทศไทย มีอัตราส่วนเพียง ๑๐๐ ต่อ ๔ เท่านั้น

จำนวนนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาเหล่านี้ ก็คงจะมีส่วนหนึ่งออกไปประกอบอาชีพที่ไร้แรงกาย คือเหลืออีกส่วนมาก ซึ่งเป็นเด็กกระเปาะวัยรุ่น ไม่มีงานทำ ก็มักจะแสดงออกในทางเอะอะระรานเป็นอันขาด อันเป็นปัญหาสังคมอีกประการหนึ่ง

จากที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า การขยายการมัธยมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นความจำเป็นรีบด่วน ดร. ก่อ สวัสดิ์เสถียรย์ อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา มีความเห็นว่า (ก่อ สวัสดิ์เสถียรย์, ๒๕๑๑ : ๒ - ๕) การมัธยมศึกษาเป็นเรื่องความเป็นความตายของประเทศไทยในขณะนี้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า จำนวนนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาที่มีจำนวนน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กเรียนในระดับชั้นอื่น เทียบกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง และระดับสูง และเทียบทางสถิติกับประเทศเพื่อนบ้าน

การเพิ่มปริมาณนักเรียนมัธยมศึกษาให้มากขึ้นจนเพียงพอกับการต้องการกำลังคนระดับกลาง และได้สัดส่วนพอเหมาะกับการศึกษาระดับอื่นนี้ เป็นวาระหน้าที่โดยตรงของ

กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ โดยมีให้คุณภาพของนักเรียนต้องย่อหย่อนลง กรมวิสามัญศึกษาจึงได้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานไว้ ดังต่อไปนี้ (กรมวิสามัญศึกษา, ๒๕๑๓ : ๓)

๑. จะเพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพการมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค

๒. จะใช้อาคารสถานที่ ครู และอุปกรณ์ต่างๆที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่

๓. จะปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

๔. จะนำวิธีการและอุปกรณ์ใหม่ๆที่จำเป็นบางประการมาใช้ในการขยาย

ปริมาณและคุณภาพ

๕. จะปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนราษฎร์ให้ทัดเทียมโรงเรียนรัฐบาล

นโยบายในการดำเนินงานของกรมวิสามัญศึกษา ทั้ง ๕ ประการนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายที่ต้องการขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่ต้องใช้ทั้งเวลาและงบประมาณ มีนโยบายอันน่าจะพิจารณาก่อนข้ออื่นๆอยู่ประการหนึ่ง คือ นโยบายประการที่สอง ที่ว่า "จะใช้อาคารสถานที่ ครู และอุปกรณ์ต่างๆที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่" เพราะนโยบายข้อนี้ มิใช่เป็นการลงทุนใหม่ หากเป็นการ (กรมวิสามัญศึกษา, ๒๕๑๓ : ๒) "...ระดมกำลังทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อการศึกษา โดยทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายที่วางไว้..." โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่านอาคารสถานที่และกำลังครู ครุ.ธนู แสงวงศ์ ได้กล่าวถึงการใช้อาคารไม่คุ้มค่าไว้ว่า (ธนู แสงวงศ์, ๒๕๑๑ : ๑๕๓) "...อาคารและสถานที่เป็นการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างหนึ่ง การมีอาคารมากเกินไปไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร ผู้บริหารบางคนมักจะพยายามหาทางให้ได้อาคารและห้องเรียนมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า..."

ส่วนในด้านการใช้กำลังครุ นั้น ดร.ธนุ แสงศักดิ์ กล่าวว่า (ธนุ แสงศักดิ์, ๒๕๑๑ : ๑๕๔)

...จำนวนและอัตราครูที่สอนแต่ละโรงเรียน เป็นวิธีการคิดประสิทธิผลทางการศึกษา อย่างหนึ่ง เพราะงานอย่างเดียวกัน ถ้ามีครูมากเกินไป แต่ได้ผลงานเท่ากัน ประสิทธิภาพทางการศึกษาจะต่ำ จึงต้องป้องกันแก้ไขการมีครูมากเกินไปในบาง โรงเรียน หรือพยายามให้มีครูวิชาเฉพาะให้เพียงพอกับวิชาที่จะ เปิดสอนตามหลักสูตร และพยายามใช้กำลังครูให้ถูกต้องตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของครู

นอกจากนี้ ชงค์ วงษ์พันธ์ ได้กล่าวถึงความสูญเสียทางการศึกษา (ชงค์ วงษ์พันธ์, ๒๕๐๘ : ๔๔ - ๕๖) สรุปสาเหตุได้ความมาจากหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดนั้น เนื่องมาจาก จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ครูที่มีอยู่ไม่ได้คุณภาพ และครูไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ โดยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงใคร่ศึกษาว่า สถานภาพการใช้อาคารสถานที่และกำลังครู ในโรงเรียนรัฐบาล ระดับมัธยมศึกษา สายสามัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคศึกษา ๔ นั้น เป็นอย่างไร ได้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าเพียงใด มีปัญหาอย่างไรบ้าง รวมทั้ง สถานภาพบางประการที่มีผลเกี่ยวข้องกับการใช้อาคารสถานที่และกำลังครู ผลจากการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ อาจจะเป็นประโยชน์แก่การปรับปรุงคุณภาพและขยายปริมาณนักเรียนมัธยมศึกษา ตามนโยบายของกรมวิสามัญศึกษาบ้าง

✓ ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อจะศึกษาสถานภาพของอาคารสถานที่และกำลังครูในด้านการใช้ ตามหัวข้อต่อไปนี้

✓ อาคารสถานที่

๑. ที่ตั้งของโรงเรียน
๒. จำนวน, ลักษณะ, สภาพ และสัญลักษณ์ของอาคารและห้องต่างๆ
๓. การใช้ประโยชน์และความสูญเสียเกี่ยวกับการใช้อาคาร
๔. ปัญหาในการดูแลรักษาอาคารสถานที่ และความต้องการอาคารเพิ่มเติม

✓ กำลังครู

๑. จำนวน, วุฒิ และประสบการณ์ของครู
๒. การใช้และปัญหาการใช้กำลังครู
๓. สวัสดิการและขวัญของครู

✓ ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

๑. ทำให้ทราบสถานภาพการใช้อาคารสถานที่และกำลังครู ความสูญเสียในการใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ และปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขเกี่ยวข้องในการปรับปรุงแก้ไข
๒. ทำให้ทราบถึงความต้องการด้านอาคารและกำลังครู เพื่อเป็นแนวทางแก่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในการจัดสรรงบประมาณและวางแผนการศึกษา
๓. เพื่อเป็นรากฐานในการศึกษาค้นคว้าที่จะเอื้อมถึงสิ่งต่างๆต่อไป

✓ ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

๑. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กระทำกับครูและครูใหญ่ จำนวน ๒๓๖ คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญ สังกัดกรมวิสามัญศึกษา ในภาคศึกษา ๔ จำนวน ๔๑ โรงเรียน ในปีการศึกษา ๒๕๑๓
๒. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กระทำในขอบเขตตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น

คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ

๑. ภาคศึกษา ๔ หมายถึง ภาคศึกษาซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย น่าน แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน
๒. สถานภาพของอาคารสถานที่และกำลังครู หมายถึง สภาพของอาคารสถานที่และกำลังครูที่เป็นอยู่จริง ในระยะที่สำรวจ

๓. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญ สังกัดกองโรงเรียน-
รัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา ในภาคศึกษา ๔

๔. ครู, ครูใหญ่ หมายถึง ครู, อาจารย์, ครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ ที่เป็น
ข้าราชการสังกัดกรมวิสามัญศึกษา จากโรงเรียนตามข้อ ๓.

๕. อาคารเรียน หมายถึง อาคารที่ใช้ทำการสอนการเรียน

๖. อาคารประกอบ หมายถึง อาคารที่ใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกเหนือ
ไปจากอาคารเรียน เช่น โรงอาหาร หอประชุม อาคารอุตสาหกรรมศิลป์ อาคารคหกรรม-
ศิลป์ เป็นต้น

๗. ห้องเรียน หมายถึง ห้องเรียนในอาคารเรียนแต่ละหลังเท่านั้น

๘. สถานที่ หมายถึง บริเวณโรงเรียน สนาม และที่พักผ่อน

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ในการศึกษาครั้งนี้ จะถือตามแบบสอบถามของครูและครูใหญ่เป็นเกณฑ์
ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมาย

๒. จำนวนอาคารสถานที่และครูในการศึกษาค้นคว้านี้ ถือเอาเท่าที่ปรากฏใน
แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ มีดังต่อไปนี้

ในเรื่องที่ดังที่เหมาะสมของโรงเรียนนั้น ม.ล.ปิ่น มาลากุล อธิการบดีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ ให้ข้อเสนอแนะว่า (ม.ล.ปิ่น มาลากุล, ๒๔๐๖ : ๑๓๖) "...ควร
อยู่ใกล้ชุมชนเพื่อความสะดวกแก่การไปมา แต่ตัวตึกไม่ควรอยู่ใกล้ถนน เพื่อมิต้องรับความรบกวน
ต่างๆ เช่น ฝุ่น และเสียงยานพาหนะที่ผ่านไปมา และควรให้ใกล้บ้านคน เพราะบ้านคนอาจ
ให้ความรบกวนได้ไม่น้อยเหมือนกัน"

จันทร์ ชุมเมืองปัก และ อารี นิมนต์ไร่ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับที่ตั้งของโรงเรียน ความว่า (จันทร์ ชุมเมืองปัก และ อารี นิมนต์ไร่, ๒๕๐๔ : ๔๓๓) สถานที่ตั้งโรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางของชุมชน ไปมาสะดวก แต่ควรห่างจากแหล่งชุมชนที่เป็นตลาด โรงฆ่าสัตว์ โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีเสียงและกลิ่นรบกวน

สิ่งแวดล้อมใกล้เคียงบริเวณโรงเรียนมีส่วนสำคัญมาก (วิโรจน์ พูลสุข และ อารักษ์ กาญจนพิทักษ์, ๒๕๐๕ : ๑๕๗ - ๑๖๗) โรงเรียนจึงควรอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น วัช สวน หรือภูมิประเทศที่ร่มรื่น ควรอยู่ห่างไกลจากสิ่งแวดล้อมที่ยั่วเย้าให้เด็กมีความโน้มเอียงไปในทางที่ชั่วได้ เช่น โรงแรม สำนักหญิงนครโสเภณี บ่อนการพนัน เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนควรตั้งอยู่บนที่สูง น้ำซึมได้ง่าย ไม่ใกล้ริมทะเลจนเกินไป หรืออยู่บนเนินเขาที่ค่อนข้างสูง เพราะลมจะโกรกตัวเด็กมากและครูต้องใช้เสียงแข่งกับเสียงลมพัดอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้สถานที่นั้นไม่ควรมีสิ่งแวดล้อมอย่างอื่นมาบังคับให้การปลูกสร้างอาคารผิดสุขลักษณะ

ตามแนวคิดของชาวตะวันตก มีความเห็นว่า สถานที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกสร้างอาคารเรียนนั้น ควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ (Seagers, 1961 : 6)

- ที่ตั้งของโรงเรียนควรจะอยู่ในที่สูง ระบายน้ำได้สะดวก ไม่เป็นที่น้ำท่วม น้ำขัง
- ควรอยู่ในย่านที่เหมาะสม ปราศจากเสียงและฝุ่นรบกวน
- ควรอยู่ใกล้ที่จอดรถสาธารณะ และบริเวณที่มีทัศนียภาพสวยงาม
- ควรตั้งอยู่ห่างจากเสียงรบกวนทั้งหลาย ไม่ว่าเสียงธรรมชาติ หรือเสียงที่มนุษย์ก่อขึ้น
- ควรพิจารณาถึงความสง่างามของทัศนียภาพที่ตั้งด้วย
- ทุกๆ ส่วนในบริเวณโรงเรียน ควรจะมีธรรมชาติเอื้ออำนวยต่อความสบาย เป็นที่ผ่อนคลายและอำนวยความสะดวกในการก่อสร้างอาคาร
- ควรอยู่ในที่ที่มีถนนใหญ่และทางเท้าเข้าไปถึง

ขนาดเนื้อที่ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น ผู้อำนวยการกองโรงเรียน-
รัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา ชี้แจงว่า (ประจวบ คำบุญรัตน์, ๒๕๑๓ : ๑)

...ขณะนี้ กรมวิสามัญศึกษามีแนวคิดที่จะได้ที่ดินสำหรับการสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษา
ให้กว้างขวาง อย่างน้อย โรงเรียนระดับอำเภอควรจะมีที่ดินไม่น้อยกว่า ๓๕ ไร่
ระดับจังหวัดไม่ควรน้อยกว่า ๗๐ ไร่ เรื่องนี้ เกิดจากแนวความคิดที่ว่า การจัด
โรงเรียนนั้น ถ้าจะให้เหมาะสม ควรจะได้แบ่งเขตพื้นที่ของโรงเรียนออกเป็น
๔ ส่วนด้วยกันคือ

๑. ส่วนที่ใช้เป็นที่สร้างอาคารเรียน
๒. ส่วนที่เป็นที่สร้างโรงฝึกงาน
๓. ส่วนที่เป็นสนามและที่พักผ่อนของเด็ก
๔. ส่วนที่เป็นที่สร้างบ้านพักครู ภารโรง

ซีเกอร์ส กล่าวว่า (Seagers, 1961 : 6) "โรงเรียนมัธยมควรมีขนาด
เนื้อที่อย่างน้อยที่สุด ๒๐ ไร่ คือนักเรียน ๑๐๐ คน และเพิ่มอีก ๒ ไร่ ต่อจำนวนนักเรียน
ที่เพิ่มขึ้นอีก ๑๐๐ คน" ส่วนแมคเคลอกิน ให้ข้อเสนอแนะว่า (Mc Clurkin, 1964 : 69-70)
"...ขนาดที่ดินนั้นโรงเรียนมัธยมควรมีเนื้อที่ ๒๕ ไร่ และเพิ่มขึ้น ๒ ไร่ครึ่ง คือนักเรียน
๑๐๐ คน เป็นอย่างน้อย..." ซึ่งเป็นขนาดเนื้อที่ขนาดเดียวกับที่ ริดเคอร์ เสนอไว้คือ
(Reeder, 1958 : 210) "...โรงเรียนมัธยมต้องมีพื้นที่ ๑๐ เอเคอร์ ขึ้นไป และควร
จะเพิ่ม ๑ เอเคอร์ คือนักเรียนทุกๆ ๑๐๐ คน..."

ลักษณะของอาคารเรียนที่ที่ดินนั้น จะต้อง (สมบูรณ์ พรหมภาพ และ คนอื่นๆ,
๒๕๐๕ : ๑๔๒ - ๑๔๓)

๑. มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน
๒. ตั้งอยู่ในทิศทางลม เพื่อช่วยในการถ่ายเทอากาศได้ดี
๓. ตั้งอยู่ในทิศทางที่แสงสว่างเข้าห้องต่างๆได้เป็นอย่างดี
๔. มีสภาพดี
๕. มีความแข็งแรง ป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุได้

สัญลักษณ์ของอาคารเรียน (กรมสามัญศึกษา, ๒๕๑๓ : ๑๖ - ๑๘) ควรมีการ
 ภายเทอากาศดี ไม่ร้อนอบอ้าวจนเป็นอุปสรรคต่อการเรียน ได้รับแสงสว่างเหมาะสม
 นักเรียนอ่านและเขียนหนังสือ มองกระดานดำ และทำกิจกรรมต่างๆ ได้ชัดเจน ปราศจาก
 สิ่งรบกวน เช่น เสียง ฝุ่น กลิ่น คว้น และสิ่งอื่นๆ

นอกจากห้องเรียนแล้ว ในอาคารเรียนควรมีห้องเฉพาะวิชาต่างๆ เช่น ห้อง
 วิทยาศาสตร์ ห้องสังคมศึกษา ห้องภาษาไทย ห้องภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งควรมี
 สัญลักษณ์ที่ดี มีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนเช่นเดียวกับห้องเรียน

ห้องสมุด เป็นห้องที่โรงเรียนควรจัดอย่างยิ่ง เพราะเป็นชุมวิทยาการ เป็นแหล่ง
 ค้นคว้า หรือใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของนักเรียน การจัดห้องสมุดโรงเรียนนั้น
 แมนมาส ขวลิขิต ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ ให้ข้อเสนอแนะว่า (แมนมาส ขวลิขิต,
 ๒๕๔๔ : ๑๑ - ๑๓)

ที่จะเลือกจัดให้เป็นห้องสมุดของโรงเรียนนั้นจะเป็นอาคารทั้งห้องหรือ
 ห้องหนึ่งในอาคารเรียน หรือมุมหนึ่งในห้องเรียนก็ได้ การเลือกสถานที่
 สำหรับจัดเป็นห้องสมุดนั้น ต้องแล้วแต่

ก. จำนวนนักเรียนและขนาดของโรงเรียน

ข. ประเภทของโรงเรียน

ค. งบประมาณสำหรับห้องสมุด

ง. ความสะดวกของนักเรียนและครูในการไปใช้ห้องสมุด

ขนาดของห้องสมุด ในโรงเรียนที่มีเด็กไม่เกินสองร้อยคน ใช้ห้องสี่เหลี่ยม
 ผืนผ้า อย่างที่ใช้เป็นห้องเรียน กว้างประมาณ ๓๒ ฟุต และยาวประมาณ ๔๒ ฟุต
 ก็พอแล้ว ความยาวกับความกว้างของห้อง ไม่ควรให้เหลื่อมล้ำกันมากนัก เพราะ
 ทำให้ไม่สะดวกแก่การควบคุม

หลักเกณฑ์สำหรับกำหนดขนาดของห้องสมุดใช้ เป็นดังนี้

๑. กำหนดให้เนื้อที่ ๒๕ ตารางฟุต ต่อเด็กคนหนึ่ง ๒๕ ตารางฟุตนี้ รวม
 ทั้งเนื้อที่ชั้นหนังสือและโต๊ะหนังสือ

๒. จำนวนนักเรียนซึ่งมาใช้ห้องสมุดพร้อมกันคราวเดียว มากที่สุดครั้งละกี่คน โดยมากเอาจากจำนวนนักเรียนในชั้นหนึ่งๆ หรือควรบรรจุได้ระหว่าง

๑๕ - ๒๐ % ของจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนบวกด้วยจำนวนนักเรียนชั้นใหญ่ที่สุด

๓. กิจขนาดของห้องโดยเอาจำนวนนักเรียนซึ่งมาใช้ห้องสมุดคราวเดียวกันมากที่สุดนี้ คูณกับเนื้อที่ซึ่งเด็กคนหนึ่งๆต้องการ เช่น โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน ๒๐๐ คน ขนาดของห้องสมุดควรจะเป็น ๖๕ X ๒๕ เป็น ๑๖๒๕ ตารางฟุต

๔. รวมเนื้อที่สำหรับเจ้าหน้าที่ทำงาน ต้องการประมาณ ๒๐๐ ตารางฟุต รวมหมดด้วยกันเป็นเนื้อที่ที่ต้องการ ๑๖๒๕ + ๒๐๐ เป็น ๑๘๒๕ ตารางฟุต สำหรับโรงเรียนซึ่งมีนักเรียนไม่เกิน ๒๐๐ คน

สถานที่ตั้งของห้องสมุด ควรมีลักษณะดังนี้ (แม้นมาส จวลิต, ๒๔๔๔ : ๑๖)

๑. ห้องสมุดของโรงเรียนควรอยู่ในย่านกลาง คือเป็นที่ซึ่งนักเรียนและครูไปมาสะดวก

๒. ควรให้ไกลจากที่จอแจ เช่น ห้องอาหาร สนามกีฬา หรือที่ซึ่งมีเด็กพลุกพล่าน เช่น กระโถนขึ้นลง ความเงียบสงบเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุด

๓. ห้องสมุดของโรงเรียนประจำ หากต้องการเปิดกลางคืน ควรเลือกเอาห้องที่ใกล้ทางเดิน และไม่ไกลจากที่พักของนักเรียนเกินไป

๔. ถ้าอาคารเรียนเป็น ๒ ชั้น ควรเลือกห้องชั้นล่าง

ห้องครูใหญ่และห้องพักครู ควรมีลักษณะที่อำนวยความสะดวกและภูมิฐาน (วิโรจน์ พูลสุข และ อารักษ์ กาญจนพิทักษ์, ๒๕๐๕ : ๑๖๖ - ๑๖๗) ห้องครูใหญ่ควรอยู่คานหน้าของโรงเรียน เมื่อเวลามีคนมาติดต่อจะได้ไม่ต้องผ่านห้องเรียน ซึ่งจะทำให้ความสนใจของเด็กเสียไป ภายในห้องควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และควรมีที่รับแขกไว้ด้วย ส่วนห้องพักครูก็ควรเป็นห้องที่สบาย มีอุปกรณ์เครื่องใช้พร้อม เช่น มีห้องน้ำอยู่ใกล้ๆ มีน้ำดื่มโต๊ะทำงานเป็นระเบียบ มีพจนานุกรม หนังสือ หรือตำราที่ครูต้องใช้อยู่เสมอ ห้องพักครูไม่ควรแยกเป็นหลายห้อง เพราะอาจเป็นช่องทางให้ครูแตกแยกกัน ควรอยู่ใกล้ห้องครูใหญ่

เพื่อสะดวกในการติดต่อสิ่งจกน ปรีกษาหาเรือ หรือบางทีครูใหญ่จะได้มีโอกาสเห็นความประพฤติของครูน้อยได้

หอประชุมและโรงอาหาร ควรเป็นอาคารเอกเทศ รวมหรือแยกกันก็ได้ ถ้าแยกกัน (เอื้อ บุษปะเกศ หงสกุล, ๒๔๔๖ : ๔๕ - ๔๗) หอประชุมควรสร้างในที่กึ่งกลาง ซึ่งนักเรียนเดินมาเข้าห้องประชุมได้สะดวก มีขนาดกว้างบรรจุนักเรียนทั้งหมดในคราวเดียวกันได้ พื้นหอประชุม ควรมีลักษณะเตลาด กั้นตั้นายกพื้นเป็นเวที ถูกสุขลักษณะ เพดานสูง หน้าต่างประตูกว้างขวาง เพื่อถ่ายเทอากาศได้สะดวก ส่วนโรงอาหาร ก็ควรมีความกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีครุภัณฑ์พร้อม ถูกสุขลักษณะ และอาจดัดแปลงใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้

โรงฝึกงาน มีสิ่งที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับขนาดของห้องที่เหมาะสม (Mays and Casberg, 1954 : 10-12) คือ จำนวนนักเรียน และประเภทของงาน งานไม้ ๕๔ ตารางฟุต ต่อ ๑ คน งานโลหะ ๖๓ ตารางฟุต ต่อ ๑ คน ส่วนลึกของห้องที่เหมาะสม คือ กว้าง ๑ ส่วน ยาว ๒ ส่วน ถ้าเป็นงานไม้ กว้าง ๓๐ ฟุต ยาว ๕๔ ฟุต งานโลหะ และเครื่องจักรกล กว้าง ๓๐ ฟุต ยาว ๖๔ ฟุต งานไฟฟ้า กว้าง ๓๔ ฟุต ยาว ๔๔ ฟุต งานเขียนแบบ กว้าง ๒๕ ฟุต ยาว ๓๖ ฟุต และงานพิมพ์ กว้าง ๒๓ ฟุต ยาว ๔๒ ฟุต

จำนวนที่ของส่วนนักเรียนหญิง นักเรียนชาย และที่บัสสาวะ นั้น ซีเกอร์ส เสนอว่า (Seagers, 1961 : 14) "ส่วนนักเรียนหญิง ควรมี ๑ ที่ ต่อนักเรียน ๔๐ คน ส่วนนักเรียนชาย ๑ ที่และที่บัสสาวะ ๑ ที่ ต่อนักเรียน ๕๐ คน..." หรือ (จันทร์ ชุ่มเมืองปัก และ อารี นิยมบ้านไร่, ๒๕๐๕ : ๔๕๓) "ส่วนและที่ถ่ายบัสสาวะ ควรจะมีอย่างน้อย ๑๐๐ คน ต่อ ๔ ที่"

สิ่งสำคัญที่ควรนึกถึงเกี่ยวกับส่วนและที่บัสสาวะ ก็คือ (กรมสามัญศึกษา, ๒๕๑๓ : ๒๑) ต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ และมีอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น กระดาษชำระ น้ำอ่างล้างมือ เป็นต้น

ในด้านการใช้อาคารสถานที่ มีผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า (ชวรงค์ บัวศรี, ๒๕๑๒ : ๓๖) "...โรงเรียนมัธยมของรัฐบาลมีอัตราการใช้สถานที่ (Space Utilization) ประมาณ

๗๗.๕๑ %..." การที่จะใช้อาคารให้คุ้มค่านั้น (สมชัย วุฒิวิรัช, ๒๕๑๑ : ๒๖๑)
ควรติดอานี ทาทางใช้ประโยชน์ให้ไ้มากกว่าวันละ ๕ ชั่วโมง...

การวิจัยการมัธยมศึกษาในด้านกำลังครู เมื่อปี ๒๕๐๗ ปรากฏว่า (ก๊อ สวัสดิ์พาศิษฐ์
และ Wronski, ๒๕๐๘ : ๑๑ - ๑๒)

...อัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด ทั้งโรงเรียน
รัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ตกอยู่ประมาณ ๑ : ๑๕ อัตราส่วนสำหรับโรงเรียน
มัธยมศึกษาสายสามัญ เท่ากับ ๑ : ๑๗ สำหรับมัธยมศึกษาสายอาชีพ เท่ากับ ๑ : ๘
ยูเนสโกเคยให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า อัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียน สำหรับสายสามัญ
ควรจะเป็น ๑ : ๒๕ และสายอาชีพควรเป็น ๑ : ๑๕

ถ้าพิจารณาในเชิงสถิติเกี่ยวกับครูทั้งหมดในโรงเรียนมัธยมศึกษา อาจกล่าวได้ว่า
(ก๊อ สวัสดิ์พาศิษฐ์ และ Wronski, ๒๕๐๘ : ๔ - ๕) อายุเฉลี่ยของครูทั้งหมดประมาณ
๒๕ ปี อัตราส่วนระหว่างครูชายกับครูหญิง เท่ากับ ๑.๔ : ๑ ครูประมาณ ๗๐ % มี
ประสบการณ์ในการสอน ตั้งแต่ ๑ - ๕ ปี ครูประมาณ ๔๕ % ได้รับเงินเดือนระหว่าง
๕๐๐ - ๒,๐๐๐ บาท มีมากกว่า ๑๐ % ที่ได้รับเงินเดือนต่ำกว่า ๕๐๐ บาท และมีไม่ถึง ๑ %
ที่ได้รับเงินเดือนเกินกว่า ๔,๐๐๐ บาท

ในด้านการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ กองวางแผนการศึกษา ได้
สำรวจเมื่อปี ๒๕๐๕ พบว่า (กองวางแผนการศึกษา, ๒๕๐๕ : ตาราง ๑๓) ครูโรงเรียน
มัธยมศึกษา สายสามัญ จำนวน ๓๓๑๗ คน ทำงานดังนี้ สอนหนังสือ ๒๖๒๖ คน สอนหนังสือ
และทำงานธุรการด้วย ๓๐๐ คน ทำงานธุรการอย่างเดียว ๑๑๖ คน ศึกษาต่อหรืออบรม ๕๖ คน
ช่วยราชการอื่น ๑๕๖ คน ที่เหลือเป็นพวกไม่ได้สอนเพราะทำงานอื่นๆอีก ๒๓ คน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ วิทยา นาทอง ได้ศึกษาปัญหาของครูใหม่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
พบว่า (วิทยา นาทอง, ๒๕๐๘ : ๖๗ - ๗๑) ในด้านการสอน ครูใหม่ส่วนมาก (๓๑.๕๒ %)
มีชั่วโมงสอน ๑๖ - ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รองลงมา (๒๔.๒๖ %) สอน ๒๒ - ๒๔ ชั่วโมง
และมี ๑๐.๕๐ % ของครูใหม่ที่สอนตั้งแต่ ๒๕ ชั่วโมงขึ้นไป โดยเฉลี่ยชั่วโมงสอนของครูใหม่
สัปดาห์ละ ๒๐.๖ ชั่วโมง สำหรับวิชาที่สอน พบว่า ส่วนใหญ่ (๔๔.๕๔ %) สอน ๒ วิชา

ส่วนผู้ที่สอน ๓ และ ๔ วิชา มี ๑๘.๓๕ % และ ๑๔.๑๘ % ตามลำดับ

อัตราชั่วโมงสอนส่วนใหญ่ของครูใหม่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่วิทยา นาทอง พบนี้มีส่วนใกล้เคียงกับที่ วนิดา นิโคม และคนอื่นๆ (วนิดา นิโคม และคนอื่นๆ, ๒๕๐๕ : ๑๐๑ - ๑๐๒) สำนักรวบรวมของผู้สำเร็จปริญญาตรีวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปี ๒๔๙๗ - ๒๕๐๓ จำนวนผู้สำเร็จปริญญาตรีที่สำรวจ ๑๑๓๕ คน ซึ่งพบว่า ครูเหล่านี้ มีจำนวนชั่วโมงสอน สัปดาห์ละ ๑ - ๕ ชั่วโมง ๒๑ คน (๑.๘ %) ๖ - ๑๐ ชั่วโมง ๔๖ คน (๔.๔ %) ๑๑ - ๑๕ ชั่วโมง ๒๒๐ คน (๑๙.๓ %) ๑๖ - ๒๐ ชั่วโมง ๔๒๕ คน (๓๗.๔ %) ๒๑ - ๒๕ ชั่วโมง ๑๘๑ คน (๑๕.๙ %) ๒๖ ชั่วโมงขึ้นไป ๖๕ คน (๕.๗ %) ที่เหลือ ๑๒๗ คน (๑๑.๑ %) ไม่ตอบหรือไม่มีชั่วโมงสอน

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ อมร พรหมมณีฤทธิ์ (อมร พรหมมณีฤทธิ์, ๒๕๑๑ : ๑๑๐ - ๑๑๓) ได้ศึกษาปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนสาธิต ในสังกัดกรมการฝึกหัดครู พบว่า ในด้านหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์โรงเรียนสาธิตนั้น อาจารย์ต้องสอนในโรงเรียนสาธิต โดยเฉลี่ย ๑๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ร้อยละ ๕๒.๔๗ สอนสัปดาห์ละ ๑๕ - ๑๙ ชั่วโมง อาจารย์โรงเรียนสาธิตร้อยละ ๒๑.๓๒ ได้ไปสอนในวิทยาลัยครูด้วยและสอนสัปดาห์ละ ๕ ชั่วโมง อาจารย์โรงเรียนสาธิตทำหน้าที่พิเศษการฝึกสอน มีประมาณ ร้อยละ ๒๑.๓๒ และทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ประมาณร้อยละ ๑๑.๔๔

ชั่วโมงสอนของครูในโรงเรียนชุมชนของภาคศึกษา ๑๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ มีผู้วิจัยพบว่า (เจริญ โภคผล, ๒๕๐๘ : ๑๒๔) ครูโรงเรียนประเภทนี้สอนสัปดาห์ละ ๒๒ ชั่วโมงขึ้นไป มีมากที่สุด และส่วนมากต้องทำงานธุรการนอกเหนือจากการสอนตามปกติ

แต่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ ของโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้วิจัยพบว่า (วิภา เพ็ญพิยร, ๒๕๐๘ : ๑๔) ครูคณิตศาสตร์มีชั่วโมงสอนเฉลี่ย ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และหัวหน้าสายคณิตศาสตร์มีชั่วโมงสอน เฉลี่ย ๑๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ในด้านงานพิเศษของครูใหม่ในชั้นมัธยมศึกษา วิทยา นาทอง ศึกษาพบว่า (วิทยา นาทอง, ๒๕๐๘ : ๖๗ - ๗๑) ครูใหม่ส่วนใหญ่ (๔๔.๕๔ %) มีงานพิเศษที่ต้องทำนอกเหนือจากงานสอนตามปกติ เช่น ทำหน้าที่ครูประจำชั้นมากที่สุด รองลงมาคือทำงานเกี่ยวกับลูกเสือ อนุบาลฯ ช่วยงานฝ่ายปกครอง และงานธุรการโรงเรียน ช่วยฝึกซ้อมกีฬา ตลอดจนควบคุม

กิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เป็นต้น

วุฒิและความสามารถของครูมีความสำคัญต่อการทำงานอย่างยิ่ง ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้ศึกษาพบว่า (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, ๒๕๑๓ : ๒๕ - ๓๐) ครูสอนวิทยาศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ร้อยละ ๖๕) มีวุฒิปริญญาตรี

ครูที่ไม่มีวุฒิหรือวุฒิต่ำนั้น อาจส่งเสริมให้มีความรู้เพิ่มเติมได้ ด้วยการให้โอกาสศึกษาต่อ หรือเข้ารับการอบรม มอร์ค (Mork, 1960 : 707) ได้ทำการทดลองถึง ๒ ปี เพื่อวัดผลการอบรมครูประจำการ ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่ผ่านการอบรมเพิ่มเติม เรียนได้ดีกว่านักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียนกับครูที่ไม่ได้ไปรับการอบรม และผลการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นอีก คือ (พนัส หันนาคินทร์, ๒๕๑๒ : ๒๒ - ๒๔)

๑. กิจกรรมที่ครูทำตามลำพัง เช่น การอ่าน การค้นคว้า การทดลอง หรือการวิจัย การสังเกตการสอน การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การศึกษาต่อ

๒. กิจกรรมที่ส่งเสริมครูประจำการเป็นหมู่คณะ เช่น การประชุมคณะครู การจัดให้มีการพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาทางการปฏิบัติในระหว่างผู้มีประสบการณ์ในงานนั้นมาแล้ว (Work Shop) การปรึกษางานก่อนเปิดโรงเรียน การจัดครูในรูปคณะกรรมการต่างๆ (Faculty Committee) และการแจกข่าวสารของโรงเรียน

สิ่งที่มีผลต่อการทำงานของครูอย่างมาก ก็คือ เจตนคติ กองวิจัย เอ็น อี เอ แห่งสหรัฐอเมริกา (N.E.A. Research Division, 1960 : 1359) ได้สำรวจเจตนคติต่อการสอนต่างๆไปของครูอเมริกัน รวม ๕๐๐๐ คน ผลปรากฏว่า ครูที่ยังคงยินดีเลือกอาชีพครูต่อไปนั้น เป็นครูหญิงในเขตเมืองร้อยละ ๖๖ และครูหญิงในเขตชนบทร้อยละ ๗๔ ครูชายในเขตเมืองร้อยละ ๔๔ และครูชายในเขตชนบทร้อยละ ๔๓ ส่วนครูที่ไม่ยินดีเลือกอาชีพครูต่อไปนั้น เป็นครูในชนบทร้อยละ ๕ ครูในเมืองร้อยละ ๔

มีผู้ศึกษาครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐโอเรกอน (Myers, 1967 : 2288-A) ว่าทำไมจึงเลือกอาชีพนี้ มีความรู้สึกอย่างไรกับตำแหน่งหน้าที่ จะยึดอาชีพครูนานเท่าไร

และถ้าออกจากครูจะไปประกอบอาชีพอะไร ผลปรากฏว่า ๒๓ % เลือกอาชีพครูเป็นอาชีพแรก ๓๖ % วางแผนที่จะเรียนปริญญาโท และ ๑๕ % ต้องการเรียนให้ถึงปริญญาเอก ๓๖ % จะเป็นครูตลอดไป ๔๔ % อยากทำงานอื่นที่เกี่ยวกับการศึกษา แต่ไม่ใช่งานสอน ในจำนวนนี้ ๑๕ % ต้องการสอนในวิทยาลัย ๑๓ % ต้องการทำงานแนะแนว ๓ % อยากเป็นหัวหน้าสายวิชา ที่เหลือต้องการทำงานอื่น ๑ ใน ๕ จะออกจากอาชีพครูภายใน ๕ ปี ๒ ใน ๕ จะออกเมื่อครบ ๕ ปีแล้ว เหตุผลที่จะออกจากอาชีพครู ส่วนใหญ่คือ เงินเดือนไม่พอ รองลงไป คือ ครูสตรีต้องการออกไปเป็นแม่บ้าน ใช้เวลาเตรียมตัวมาก มีงานอื่นที่ดีกว่า ต้องการเรียนต่อ อยากสอนในวิทยาลัย ฝ่ายบริหารไม่ดี สอนหนัก และผู้ปกครองเด็กไม่นับถือ

เมื่อเจตนคติของครูไม่ดี การทำงานของครูก็ย่อหย่อนลง เกิดการเบื่อหน่าย อยากลาออก หรืออยากย้าย ซึ่งเป็นผลเสียต่อการศึกษาอย่างยิ่ง เจตนคติที่ไม่ดีต่องานนั้น อาจเนื่องมาจากอุปนิสัยส่วนตัวก็เป็นได้ แต่ที่สำคัญที่สุด ก็คือ ขาดการส่งเสริมขวัญ ซึ่งการส่งเสริมขวัญหรือบำรุงขวัญเพื่อให้ครูหรือบุคลากรร่วมมือและเต็มใจทำงานนั้น วิทยุโฆษ สำนักรกล่าวไว้สรุปไว้ว่า (วิทยุโฆษ สำนักร, ๒๕๑๓ : ๔๐ - ๔๒) การบำรุงขวัญมี ๒ วิธี คือ วิธีใช้สิ่งจูงใจ และวิธีเชิญชวน

สิ่งจูงใจ เช่น

๑. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน การขอเงินเดือน ๒ ชั้น สวัสดิการต่างๆ
๒. สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาส เช่น ได้มีโอกาสเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง โอกาสมีชื่อเสียงเกียรติยศ
๓. สภาพของการทำงานที่ดี เช่น ชั่วโมงทำงานน้อย ห้องทำงานภาคภูมิ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก
๔. ความภูมิใจที่ได้มีส่วนช่วยงานสำคัญๆ
๕. สภาพสังคมในที่ทำงาน ถ้าครูพบปะสังสรรค์กันเสมอ เป็นมิตรกัน สามัคคีกัน งานจะดีขึ้น
๖. ภูมิหลังของครูแต่ละคนไม่ต่างกันมากนัก เช่น วุฒิไม่ต่างกันมาก หรือฐานะไม่ห่างไกลกันมาก เป็นต้น

๗. ชื่อเสียงและความสำเร็จในอดีตของโรงเรียน จูงใจให้ครูทำงานด้วยความภูมิใจและขยัน

วิธีเชิญชวน เช่น

๑. พูดหรือสร้างสถานการณ์ให้ครูเห็นว่า การร่วมมือกันทำงานอย่างขยันขันแข็ง เป็นความจำเป็นอย่างสูงของโรงเรียน

๒. แสดงเหตุผลพร้อมด้วยตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ครูที่ขยันขันแข็งย่อมมีโอกาสดี

๓. การปลุกใจให้รักและเห็นแก่โรงเรียน

มีผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องขวัญของครูโรงเรียนมัธยมและประถม ในรัฐเนบราสกา พบว่า (Napier, 1966 : 1228-A) ขวัญที่ดีของครูนั้นเกี่ยวข้องกับหรือสัมพันธ์กับสิ่งต่อไปนี้

๑. นักบริหารเข้าใจความเป็นเอกลักษณ์ของครู
๒. ความเชื่อมั่นไว้วางใจที่ครูมีต่อระบบการบริหาร
๓. การสนับสนุนที่ครูได้รับจากการบริหาร
๔. ความร่วมมือของครูต่อนโยบายในการบริหารซึ่งมีผลต่อครู
๕. อุปกรณ์การสอนเพียงพอ
๖. เครื่องอำนวยความสะดวกเพียงพอ
๗. หน้าที่การงานที่ได้รับตรงกับความรู้ความสามารถที่ครูได้รับการศึกษาอบรมมา
๘. การแจกจ่ายงานให้ครูอย่างเป็นธรรม
๙. ได้รับการอบรมฝึกฝน
๑๐. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน
๑๑. เปิดโอกาสให้ลาได้อย่างพอเพียง
๑๒. การจัดชั่วโมงสอนให้ครูอย่างยุติธรรม
๑๓. เงินเดือนไม่น้อยหน้าอาชีพอื่นที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเท่าๆกัน

จะเห็นได้ว่า ขวัญที่ดีของครูอันจะเป็นผลให้เกิดเจตคติที่ดี ทำให้ครูตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถนั้น เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องมาจากการบริหารหรือผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ถ้าฝ่ายบริหารไม่อาจจัดสิ่งซึ่งเสริมขวัญให้แก่ครูอย่างเพียงพอแล้ว การทำงานของครูก็ย่อมจะขาดคุณภาพ ไม่ได้ผลคุ้มค่าเท่าที่ควร ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องไปเป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาด้วย